

Tjäna pengar på skattepengar?

| av Peje Emilsson

När man granskar argumenten mot vinstdrivna företag i vård och utbildning finner man att det inte är vinsten som är problemet, utan konkurrensen.

DEN STELA SVENSKA välfärdsstaten är på väg att förvandlas till ett dynamiskt välfärds-samhälle. Samtidigt som en gemensam skattefinansiering fortsätter att vara en bas, ges medborgarna i växande utsträckning möjlighet att, som alternativ till offentligt drivna verksamheter, också vända sig till privata företag inom vård, omsorg och utbildning.

Den ökade valfriheten uppskattas bevisligen av de medborgare som för sin egen eller sina barns räkning väljer ett privat alternativ. Och det är numera få röster i den politiska debatten som öppet förordar offentliga monopol. Då och då ifrågasätts dock privata alternativ, med argumentet att det skulle vara betänkligt om skattemedel går till utbildnings- och vårdföretag som drivs i vinstintresse.

Det finns därför skäl att notera att vinstdrivna företag är den normala formen för produktion av varor och tjänster inte bara i Sverige utan i större delen av världen. Och att offentliga medel – skattepengar – ska kunna användas för inköp hos privata företag har hittills ansetts tillhöra självklarheterna.

Kommunförbundet publicerade i början av 2001 "Kommunernas marknadsutnyttjande 1995–1999", en faktasammanställning som visar i vilken utsträckning kommunerna köper varor och tjänster från utomstående producenter.

200 MILJARDER UPPHANDLAS

Här framgår att en fjärdedel av kommunernas driftskostnader 1999 gick till inköp av så kallade externa resurser.

Kommunerna upphandlade entreprenader och andra

verksamheter för 36 miljarder, hyrde lokaler för 10 miljarder och köpte andra varor och tjänster för 41 miljarder. I viss utsträckning anlätades kommunala bolag, men för huvuddelen av dessa inköp på sammanlagt 87 miljarder kan man utgå från att kommunerna anlätade privata företag som i sin tur gick med vinst.

Landstingen köpte läkemedel, sjukvårdsartiklar och medicinskmaterial för 36 miljarder och andra slags varor och tjänster för 9 miljarder. De köpte dessutom verksamheter från utomstående för 10 miljarder. Inköp från privata företag – vinstdrivna – svarade alltså för sammanlagt 55 miljarder, eller cirka 35 procent av landstingens utgifter.

Staten köper årligen kontorsmaterial, transporter, resor, bevakningsuppdrag, verktyg, drivmedel, fordon, byggnadsarbeten, reparationer, vapen, flygplan, utbildning, konsulttjänster med mera för cirka 70 mil-

jarder av privata företag.

När kommunerna, landstingen och staten – normalt och i stor omfattning – upphandlar varor och tjänster är det pris och kvalitet på de varor eller tjänster som levereras som är avgörande. Att det företag som levererar en vara eller tjänst går med vinst anses inte utgöra ett problem. Tvärtom är det normalt viktigt att visa svarta siffror för att bli accepterad som tillförlitlig leverantör. Det är en självklarhet att de företag som erbjuder det för köparen bästa alternativet tillåts tjäna pengar – även på skattepengar.

SVÅRFÖRSTÅELIG DEBATT

Mot den här bakgrunden framstår debatten om vinstdrivna företag i välfärdens tjänst som svårförståelig.

"Det är numera få röster i den politiska debatten som öppet förordar offentliga monopol."

Men debatten handlar – väl att märka – endast om vinster i privata företag som är verksamma inom vård, omsorg och utbildning – sektorer som tidigare behärskats av offentliga monopol. Och faktiskt inte ens om alla privata företag inom dessa sektorer: Ingen har ifrågasatt att kommunala vårdinrättningar eller kommunalägda skolor köper förnödenheter eller tjänster från vinstdrivna företag. Problemen och betänkligheterna med vinstdrivna företag har bara ansetts uppstå när de privata företagen kan tänkas konkurrera med den kommunala verksamheten om att erbjuda sina tjänster åt medborgarna.

Granskar man debatten, finner man att det inte är vinsten som är problemet. Det är konkurrensen.

Att skattemedel går till vinstdrivna företag är, som framgått, inget ovanligt. Den offentliga sektorn köper allt från block och blyertspennor till vapensystem, bevakning, utbildning och kvalificerade konsulttjänster från privata företag. För företag och privatpersoner vore det

”Granskar man debatten, finner man att det inte är vinsten som är problemet.

Det är konkurrensen.”

fjärran att välja en sämre eller dyrare vara eller tjänst bara därför att leverantören försäkrar att köpet inte resulterar i vinst för dem som satsat kapital i företaget.

Det är svårt att förstå varför en så märklig princip skulle tillämpas inom för medborgarna viktiga områden som vård och utbildning.

Peje Emilsson (peje@kreab.com) är VD i Kreab AB och styrelseordförande i Kunskapsskolan i Sverige AB.

Svensk Tidskrift

Har du missat något nummer av Svensk Tidskrift?

Vi har en begränsad upplaga av de tre senaste årens utgivning (förutom nummer 1/2000) som vi säljer billigt.

För enstaka nummer betalar du 20 kronor. Vill du köpa utgivningen för ett helt år tar vi 100 kronor, och för två år 150 kronor. För 70 kronor får du också en inbindningspärm.

Skriv, ring eller faxa in din beställning. Adress och telefonnummer finns i tidskriftens innehållsförteckning. Det går naturligtvis också bra att skicka e-post till prenumeration@svensktidskrift.se.

Journalistik som inte dör

Tror du att idéer spelar roll?

Då är det säkrast att du börjar prenumerera på Svensk Tidskrift.

Vi ger dig inblick i samhällets idédebatt, en kvalificerad samtidsanalys och politisk journalistik.

Vår idé är enkel. Vi tror att människan spelar roll!

Vår åsikt är enklare. Vi tror på ett friare och civilare Sverige!

Svensk Tidskrift Prenumeration: 345 kr.
Studentpris: 100 kr.

Tidskriften utkommer med sex nummer årligen. Sätt in pengarna på post- eller bankgiro med namn och adress på talongen. Eller skicka ett e-post till: prenumeration@svensktidskrift.se.
Postgiro: 7 27 44-6. Bankgiro: 575-7620.